

A történet vége párban az idősebb Schwarz (Borbiczki Ferenc) és nem emlékszem pontosan, ki, talán Kányai között. A szereplőknek olyan kézifegyverük van, zakózebből előhúzható, mint amilyen Mr. Beanek a Whistler anyja körül forgó katasztrófafilmben. Mindenki le lesz löve, és egytől egyig előadják a nagy halált. Elvégre mondták, hogy ellenállhatatlan a játékszenvedélyük.

Liliomfi. A Vígszínház előadása. **Szigligeti Ede** azonos című műve alapján a vígszínházi változatot készítette: **Vecsei H. Miklós**. Rendező: **ifj. Vidnyánszky Attila** Szereplők: **Keresztes Tamás m. v., Ötvös András, Gál Réka Ágota e. h., Szilágyi Csenge, Rudolf Péter, Hegedűs D. Géza, Varga-Járó Sára, Gyöngyösi Zoltán, Méhes László, Zoltán Aron, Nyomárkay Zsigmond e. h., Molnár András e. h., Csángálló zenekar.** Díszlet: **Csiki Csaba.** Jelmez: **Cs. Kiss Zsuzsanna.** Zene: **Kovács Adrián, Mester Dávid.** Dramaturg: **Németh Nikolett.** Koreográfus: **Berecz István.**

Vadas József

Tévé a Ligetben

Nem emlékszem rá, volt-e részem valaha is falatozás közben hasonlóan szemgyönyörködtető panorámában, mint az idei első őszi napon, amikor egyszer csak véget ért az addig szünni nem akaró nyári kánikula, és végre eleredt az eső. Az RTL Magyarország tartott a Wing ingatlanfejlesztővel közösen sajtótájékoztatót, történetesen abból az alkalomból, hogy több évig tartó felújítás és átalakítás után a televíziós csatorna használatba vehette új központját, az egykori MÉMOSZ- (Magyar Építőmunkások Országos Szövetsége) székházat. A két cég vezetői kerekasztal-beszélgetésen értékelték az eseményt, az épületbejárást pedig svédasztalos könnyű ebéd koronázta a fedett teraszra nyíló ötödik emeleti tárgyalóban. Így aztán nem mindennapi látványt élvezhettem, a magasból a Városligetre kitekintve, amikor tányérommal helyet foglaltam. Arra gondolva, milyen szerencsések mindazok, akik alattunk dolgoznak

ebben a házban. Parádés munkahelyükön nap mint nap részük lehet a természet egészen másfajta szépségeiben.

Ráadásul nem közönséges épületről van szó. Évtizedeken át országos jelentőségű események helyszíne azt követően, hogy 1950-ben elkészült. A kommunista és a szociáldemokrata párt 1948-ban még külön-külön és más helyszínen tartotta egyesülésükről határozó tanácskozását. Hogy szimbiózisuk után Magyar Dolgozók Pártja néven immár ebben a szakszervezeti székházban bonyolíthassák közös kongresszusait 1951-ben és 1954-ben. Itt alakult meg ifjúsági szervezetük is 1950 nyarán. S bár az állampárt 1956 őszén nevet váltott, az MSZMP ugyancsak hű maradt a hagyományhoz: a Dózsa György út és a Fasor sarkára települt munkás művelődési központ dísztermében tartotta rendszeres közgyűléseit, amelyek az ország életét befolyásoló stratégiai

döntéseknek is nyilvános fórumaként szolgáltak 1959 és 1980 között. Míg végül utódként a Finta József tervezte Kongresszusi Központ lett 1985-től a reprezentatív pártrendezvények helyszíne.

Az addigra már igencsak megkopott állapotú székház varázsából is sokat veszített a funkcionalizmus Kádár-kori (szocmodern) változatának térhódítása következtében. Noha annak idején mind megformálásában, mind felszereltségét (elektroakusztikai és tolmácsberendezését) tekintve élvonalbeli európai épületnek számított. Le Corbusier iránymutatása szerint lábakra állították, a lapostető alatt fedett teraszt alakítottak ki, betonkonstrukcióján a homlokzatot szinte teljes egészében üveglablakok hálózta be. Ehhez a téglatest irodablokkhoz lamellás nyaktaggal csatlakozott a kétszintes mozi-színházterem plasztikusra formált tömegével, belül a finn modernizmus korai nevezetességére, a viipuri városi könyvtárra emlékeztetve. „Kifejezetten Le Corbusiánus, teljesen friss, kortárs építészet volt, auditoriumában Alvar Aalto-i részletekkel” – nyilatkozta róla a korábbi felújításában közreműködő építész, Z. Halmágyi Judit. 1947-ben, amikor kiírták rá a tervpályázatot, még működött a piacgazdaság, s tíz magántervező kapott megbízást. Közülük azonban meglepő módon nem nyertest választottak, hanem a legjobb öt javaslat szerzőjét kérték fel elképzeléseik összehangolására. Így készült a szakirodalomban Perényi Imre, Preisich Gábor, Gádoros Lajos, Szrogh György nevével fémjelzett mű brigádmunkában, hogy a születő új világ korfestő kifejezésével éljünk.

Kozma Lajos is a kiválasztottak közé került, de 1948-ban meghalt; már nem lehetett tagja a teamnek. A nyugati emigrációból hazatért Perczel Károly pedig azért maradt ki évtizedekre méltatlanul az alkotók névsorából, mert a Rajk-per egyik vádlottjaként egyszerűen megfeledeztek róla.

A politikai vezetésnek természetesen nem ezért gyűlt meg a baja az épülettel; stílusa miatt nem tudtak vele azonosulni. Túlságosan modernnek és ennek folytán gyanúsan kozmopolitának („burzsoá-modernistának”) látták, hogy a pártegyesítéstől mind gyakoribb sztálinista/zsdanovi fogalmakat használjunk korabeli minősítésére. S mert jó néhány hasonló, a szovjetunióbeli gyakorlattól igencsak különböző beruházás született az újjáépítés lázában. A romos háztömböket sima funkcionalista köntösbe öltöztető épületek, amilyen a Belügyminisztérium (a mai Képviselőház a Jászai Mari téren) vagy a Honvédelmi Minisztérium (jelenleg is funkcionáló) rezidenciája a Falk Miksa utcában. Továbbá a Lehel téren egy kisebb lakótelep (Schall József, Piszer István) pontházakból, autóbusz-pályaudvar az Erzsébet téren (Nyíri István, Lauber László), Csepelen szakmunkásképző (Perényi Imre, Mikolás Tibor). Ebbe a sorba illeszkedik a MÉMOSZ-székház, amely felavatását követően az ekkor már a kultúra minden területén szorgalmazott, sőt egyre inkább megkövetelt szocialista realizmus szemszögéből került a kritika kereszttüzebe. Botránykó lett belőle; a kortárs építészetről rendezett nyilvános fórum nyomán, amelyet az MDP agitációs és propagandaosztálya szervezett 1951-ben.

A szakma képviselői mellett számos értelmiségi (Bernáth Aurél, Háy Károly, Lukács György, Redő Ferenc) szólalt fel rajta, a párt álláspontját Révai József közvetítette. Formálisan két vezető építész: a hazai modernizmus képviselőjében Major Máté, illetve a moszkvai emigrációjából hazatért Perényi Imre között folyt a „nagy építészeti vitaként” ismert polémia. Nem álláspontjaik ütköztek, a gondolatmenetük különbözött inkább. Miként a fő ideológus Révai ítélt: „[a] MÉMOSZ-székház tekintetében egységfront van [...] között[ük]: mindketten megvannak vele elégedve.” Csakhogy „[a] kormány elégedetlen, a Párt elégedetlen, és elégedetlen ezekkel az építkezésekkel a népünk is. Egyszerűen arról van szó, hogy drágán építünk és csúnyán építünk. Skatulyákat, kacsalábon forgó kastélyokat építünk, és elnevezzük őket pl. MÉMOSZ-székháznak.” A részletekre kitérve még azt is szóvá tette, hogy az előadóterem értelmetlenül került emeletre, a székháznak nagy folyosói vannak, mintha úri kaszinó volna, az akusztika meg hibás, ezért kellett utólag farácsokat helyezni a mennyezetre.

Azért idéztem ilyen hosszan a fejtegetésből, mert ma éppen ezen érnyei miatt értékeljük az épületet, amelyet szerencsére még 1999-ben műemlékké nyilvánítottak. Nem esett áldozatul sem valamely pénz-hajhász beruházó goromba átalakító szándékának, sem az értékes telek reményében kecsegtető bontásnak; nagyjában és egészében eredeti formájában maradt meg a számunkra. Rendszerváltást követő utóélete az internetes forrásokból pontosan nem felderíthető; leginkább annyi bizo-

nyos, hogy nagyjából két évtizede vetett rá szemet az ING. A holland társaság a kilencvenes évek derekán először az Andrássy úton szerzett magának egy neoreneszánsz palotát, amelynek híven helyreállított homlokzata mögött teljesen új belsőt teremtett egy különleges (az utcáról nem látszó) tetőépítménnyel. Sikeres terjeszkedése nyomán a szomszédos telket is megvásárolva, a Paulay Ede–Káldy Gyula utca sarkán minden értelemben látványos üvegházat alakított ki honfitárs építész, Eric van Egeraat tervei nyomán. Minthogy működéséhez idővel ez az objektum is szűkösnek bizonyult, nézett olyan ingatlan után, ahol valamennyi üzletágát (ingatlanfejlesztés, biztosítás, banki szolgáltatás) el tudja helyezni. Az akkor már védettséget élvező MÉMOSZ-székházhoz érdemben nem nyúlhattak, sőt 1998 és 2002 között műemléki felügyelettel rendbe tették annak fejében, hogy a hatóságok hozzájárultak a szomszéd telken az országos szakszervezeti szövetség egykori rezidenciája, a Liget szanatóriumából lett MSZOSZ-székház lebontásához és helyén egy új objektum létesítéséhez. Ekként épült meg Egeraat ikonikus alkotásaként az ING sokat vitatott komplexuma, illetve kezdte meg működését mellette irodaházként a volt MÉMOSZ-székház Liget Center néven. Ez utóbbit 2019-ben vásárolta meg a Wing ingatlanfejlesztő, alighanem hosszú távú hasznosításának reményében. Ekként kerülhetett látókörébe a maga területén piacvezető RTL kereskedelmi tévécsatorna, amely a Bertelsmann multinacionális médiacég leányvállalataként 1997 óta van jelen Magyarországon, és folyamatos gyarapodása révén

kezdte kinőni budatétényi telephelyét. Fejlesztő és bérlő románcáról közelebbit nem tudok, esztétikai szempontból nem is érdekes. A kapcsolat mindenesetre sikeresnek látszik, már amennyire egy futó látogatás alapján tárgyilagosan lehet róla ítéletet formálni.

Telitalálat a tervező cég kiválasztása. A Tiba Építész Iroda nem egyszerűen rangos stúdió, nagy erényük, hogy a témában személyes tapasztalattal rendelkeztek. Már Egeraat magyar irodájának partnereként részt vettek ugyanis az ezredfordulón végzett korábbi rekonstrukcióban. Mint honlapjukon olvasható, kifejezetten örömmel vették, hogy folytathatják, sőt az auditorium revitalizációjával befejezhetik a húsz éve inkább csak megkezdett munkát. Ez – ha jól értem a kifogásokat – az első menetben nem volt hibátlan: eredeti burkolatok tűntek el, talán merőben praktikus megfontolásból. A mostani átalakítás eredményeképp a működés leendő gazdaságosságát (közel nulla energiafelhasználás) a fenntartók, designminőségét az itt dolgozók tudják majd idővel érdemben értékelni, a sajtótájékoztatón a látvány alapján mi első benyomásként leginkább azt érzékelhettük, hogy az épület hajdan hibaként felrótt vagy még inkább felesleges urizálásnak tekintett nagyvonalú megoldásai jóvoltából vált lehetővé a ház műszaki korszerűsítése, illetve új funkciójának megfelelő átrendezése. A főépület korábban is irodaház volt; logikusan kapott itt helyet újfent az adminisztráció: az RTL értékesítési, jogi, pénzügyi, HR-részlege. Mivel ily módon alapvető átalakításra nem volt szükség, az előcsarnok nyolcvan év után is kel-

lően reprezentatív a piano nobiléra S alakban kanyarodó feljáróval; sőt alkalmi stúdiók elhelyezésére is mód nyílt a bejárat oldalában kialakított színes üvegkalodákban. Ugyancsak hajdani formáját mutatja fehér lépcsőháza, amelynek szögletes világát és ablakainak katonás rendjét az egymást metsző lépcsőkarok játéka és az üvegezett hengerliftek puhasága oldja; ez utóbbiak előteréből indulnak az egykori széles folyosók és az utcafronti szobák összenyitásával az épület teljes hosszában húzódó, osztatlan munkafelületek, amelyeket csak itt-ott szakít meg egy-egy szürkés függöny vagy fluoreszkáló térelválasztó. A padlótól a mennyezetig érő ablakokon keresztül természetes fény érkezik az igényes puritanizmussal berendezett terekben az íróasztal mellett számítógép előtt ülők vagy a pihenőgarnitúrákon megbeszélést folytatók számára.

Az igazi kihívást az auditorium jelentette, minthogy ebben a televízió számára nem éppen adekvát térben rendezkedett be az RTL egyik legfontosabb műsora, a híradó szerkesztősége a Baló György nevét viselő stúdióval. Az elhagyott gyárépületek kulturális hasznosításának, a *loft*nak épp a fordítottjaként kellett itt reprezentatív film- és színházteremből közönséges – az eredeti közegtől merőben különböző rendeltetésű – munkahelyi környezetet teremteni. Nem egyszerű feladat ilyenkor az építészeti értékek megtartása. Meg kellett bontani a födémeket, hogy világos legyen a tér, így különlegessége, a mennyezet aaltói ihletésű nádborítása csak töredékeiben – a mögötte lévő étterem falain – maradhatott meg. A hajdani feeling

meg végképp odaveszett. Akármilyen kulturált is kialakítása és berendezése, kissé bizarr látvány a mélyben a zsöllye a paravánnal körített asztalokkal és fölötte a karzat mint irodai terasz. Mintha új farmerbentornacipőben mutatkoznánk frissen preparált patinás bálteremben. Ugyanilyen meglepő a hangulatos előcsarnok lépcsőfeljárókhöz vezető márványoszlopai között a hipermodern látványvezérlő, ahonnan az egyelőre csak készülő másik stúdiót fogják majd irányítani.

Ha hazánk normális ország volna, akkor bizonyára lehetett volna a szép számú (mostanában ebek

harmincadjára hagyott) független színházi társulat és amatőr filmes stáb központilag fenntartott otthonaként is elképzelni ezt az arra sokkal inkább alkalmas miliót, de ne álmodozzunk. Örüljünk annak, hogy rangos világcég rendezkedett be maximálisan igényesen az értékes műemlékben. Egyelőre tehát nem kell aggódnunk gondos fenntartását és belátható jövőjét illetően. Komoly eredmény ez hatalmi arroganciával terhelt prosztó világunkban.

Az RTL Liget. Építész: **Tiba Építész Stúdió.**
Belsőépítész: **Lab5.** Fejlesztő: **Wing.**

Mélyi József

Képelmelet, hibahatár

125

Szerényen kezdődik Forgács Péter témákat, motívumokat, médiumokat és művészi megközelítésmódokat összegző kiállítása: egyetlen kép a falszöveg mellett, mintha egy véletlenszerűen kiválasztott kocka lenne egy készülő filmből. Jobban megfigyelve azonban már ez a kép is összetett. Egy falra egy sűrűfényben álló alak – valószínűleg maga a művész – árnyéka vetődik, feje kúpszerűen elnyúlik. A *Bámészködő* testének tömegéből egy-egy kéz vagy talán egy sál árnyéke nyúlik ki; mellette színes árnyék vetődik a falra. Egyszerű, de félelmetes, vagy ha akarom, magasztos is lehet a kép, amelyet feliratok vesznek körül, mintha éppen valaki filmet vágna. Az angol szöveg – „Ez nem

ő, ugye? Nem?” – egy komplex jelensor lehetőségét villantja fel, és további jelentésrétegeket nyitnak meg a sarkokban a magára a képkészítésre utaló jelek, a felvétel adatai, illetve a két embléma. És ugyanígy összetettnek bizonyulhat a kiállítás szerény címe, az *Apró megfigyelések*, hiszen az aprót már az első képből (és az angol fordításból) kiindulva is inkább alig észrevehetőnek értelmeztük, s így azonnal az észlelés és a megfigyelő határozatlanságának bonyolult problémájához érkezünk.

Forgács Péter kiállításának egésze egymásra rétegződő jelentésekre, illetve kettősségekre épül. Minden kép markáns, a témakörök és a sorozatok jól körülhatároltak. Másfelől tekintve nincsen egyetlen olyan